

Rön som pröfwar at tråwårke icke
itändes af eld, när det tilförene
sugit nå...

Faggot, Jacob,

1700-1829: 41 C K.Sv.vetenskapsakademiens
handl.Vol.1(1739).

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Lärda sällsk.

1700-1829

Exemplaret kosta

3de Qvar 3. 30

Sirei 24.

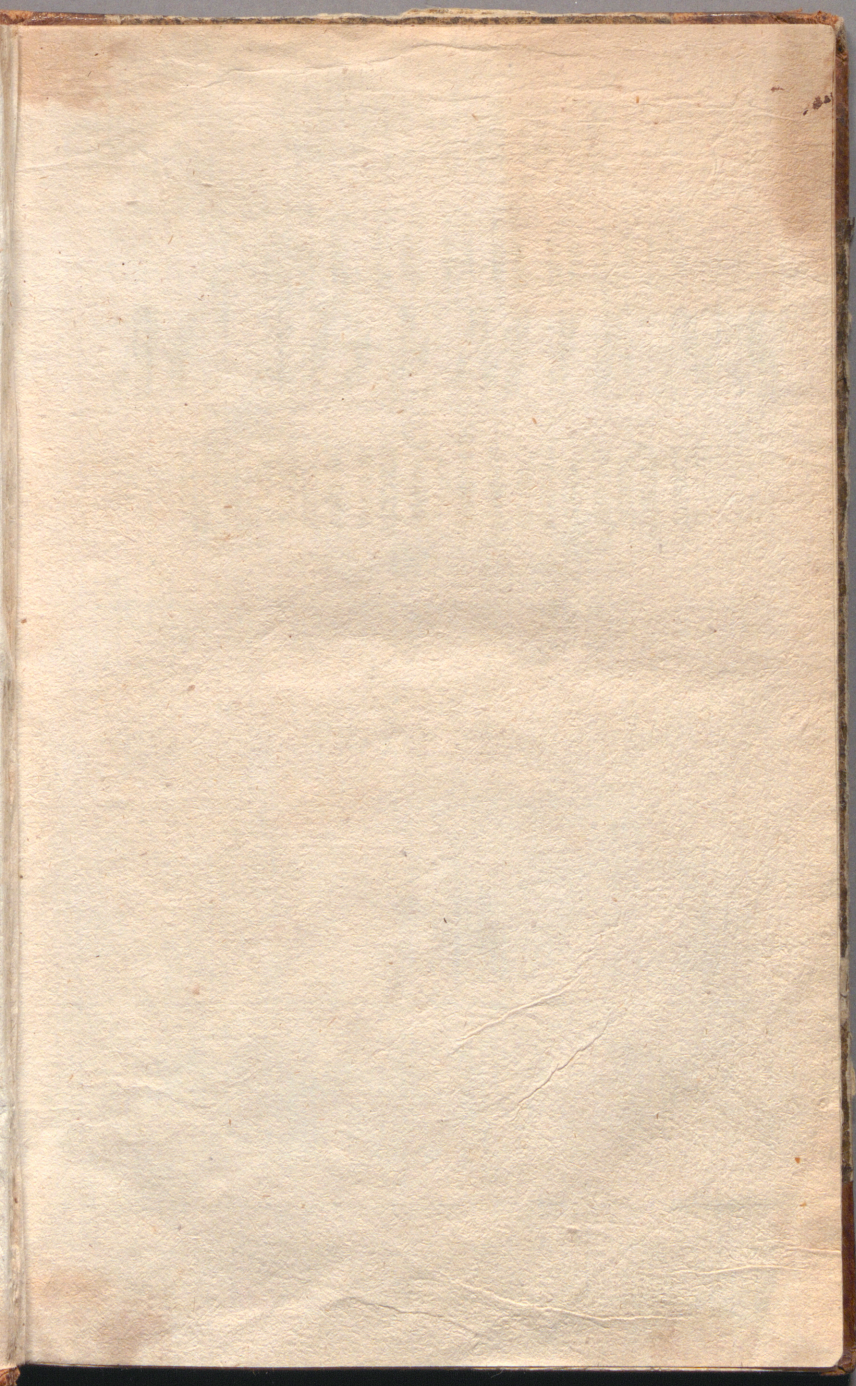
4de Qvartal. 30

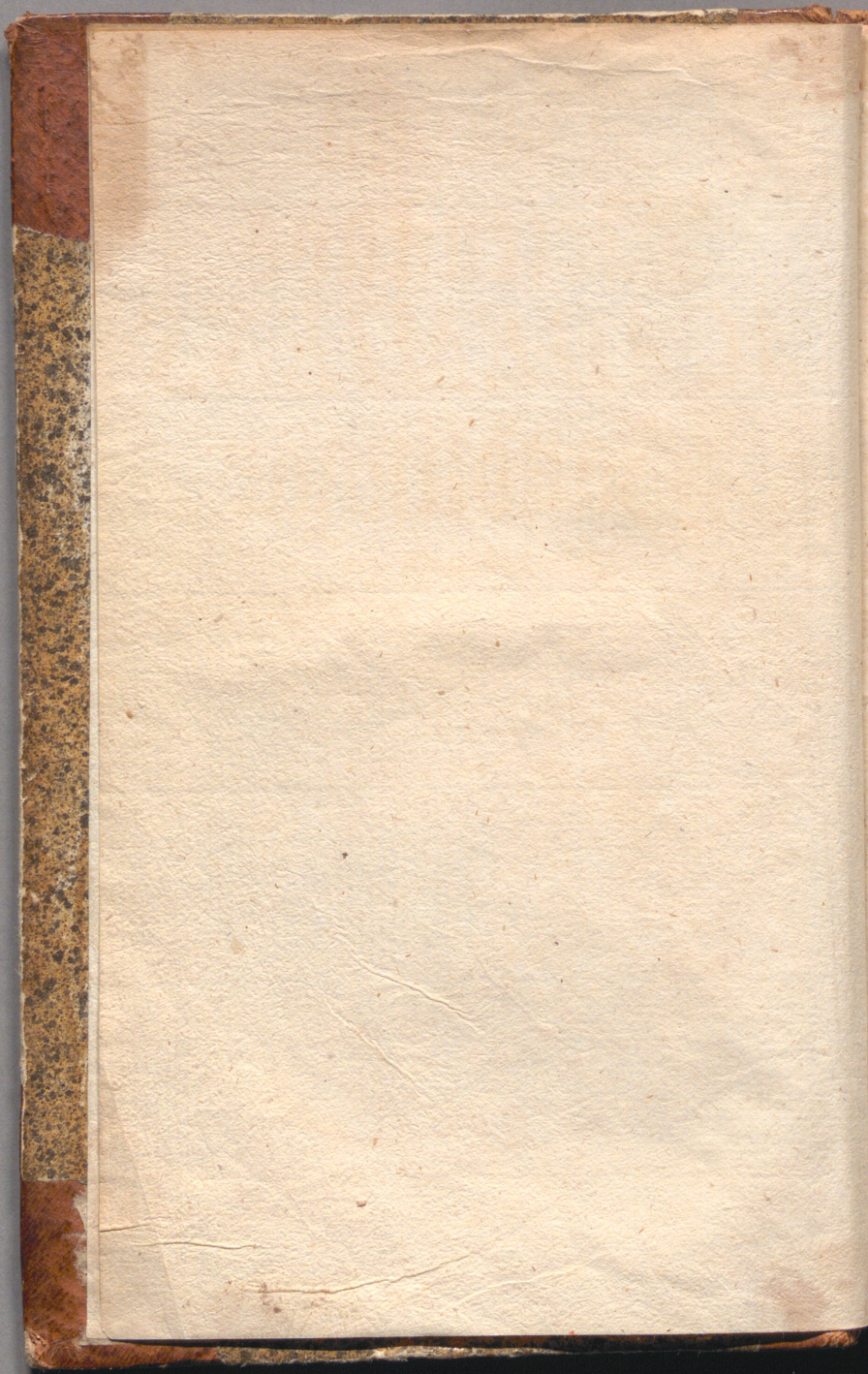
Trevalös Tal - 18.

Duoct - 3. -

Σ: 10. 10.

VETENSKAPSAKADEMIEN

RÅN som pröfwar at träwärke icke itändes af eld, när det tilförene sugit något sal fixum, eller sådant salt uti sig, som af sit Naturliga skick är obränligt, framtedt af
JACOB. FAGGOT.

SÖrfarenheten intyggar tilfölest, huruledes tort trä itändes af eld, lika som man också rönt at det ena träslaget brinner fortare och qwickeare än det andra.

Ju mera oliaktighet är uti trädet, och ju större pori eller lönhål deruti finnes, ju mera wärkar elden på det uplösande. Oljan gifwer elden sin föda, men lusten som wistas uti trädets lönhål, ökar sin utspänning af wärman och främjar löfningen, sprängningen och söndringen emellan de band, hwarmed trädet hänger tillsamman; eller tager bort attractions kraften, som binder den ena trädets partikel i hop med den andra.

Salt utaf hwarjehanda slag äro uti naturen kunnige, de der af eld icke kunna itändas: twifwels utan derföre at hos dem icke är någon särdeles fetma såsom det råtta eldfänget.

Ibland lika salt kan också Ålun råfnas, hwilken wäser ut i hetta, af det phlegma och luft, som deruti wistas, men faller efter utwösnigen straxt ihop til et tort och katekaktigt wäsende, som af elden icke wpråtes.

När man kan så laga, at et sligt obränligt salt får taga in de små ställen och lönhål, som äro i trädet,

det, så at den luft måste wisa undan, den der tilförene haft sin boning derinne; så kan elden icke wärka på trädets oljaktiga delar, så länge de äro slutne och bewarade innom saltets hägn och wäggar.

Nu är det witterligt, at icke allenast tork trä tager uti sina Lönhäl en myckenhet watten, utan ock at watnet til en wis del smälter ock löser up det salt, som lägges deruti; altså är siusligt, at om' tork trä sänkes uti et sådant watten, som byser något salt uti sina gömor; så måste saltet jämte watnet frypa in uti trädets små gångor och lönhäl: är nu saltet af öbränlig art, til den myckenhet, som äskas, så måste ock trädet, sedan watnet torkat ut, genom saltets närvaro wara fredad från eldens brand och itänning.

Sådant styrkes af följande Rön:

Sör några år tilbaka, wistades jag på Låfwers Allunbruk, uti Calmare län; då det hände sig, at några kumar af balsor och ösekar, som genom nyttandet wid Allun-tilwårkningen blifwit odugelige eller söndergångne, fastades en och annan gång in uti ugnarne, at upbrännas under pannorna. Dessa Allunfulla träbitar, wille icke itändas, ehuru länge de lågo der, utan blefwo allenast genom hettade och af elden upglöggade: efter långt wäntande, tårdes de fuller up utaf hettans styrka i ugnen, men gåfwo dock ingen låga ifrån sig.

Uf det föregående kan man nu skönja, hwad skäl til denna händelsen må wara. Likaledes är det upenbart, at om flera slika obränliga salt, skulle taga in trädets lönhäl, jämte Allun; så borde omgångeligen handa, at lågans wärkan på trädet och dess uplösande, måste derigenom än mera förebyggas och afbösas hwilket af Herr Commerce Rådet Polhems makelösa påfund fullteligen kan rönas, som äskar at flera
 obrän-

obränliga salt, såsom koksalt och Bistrit, böra jämte Allun, uplösas i det watten, hwaruti hwarjehandaträ wårke må sänkas, som genom saltans insugande skal blifwa skyddadt för eldlågans rörelse och åtgård.

Jag råknar mig det til förmon, at jag såt röna och wid detta tilfället omorda den gagnelige sanning, som en så stor och dråpelig Man, med detta påfundets yppande lagt å daga: icke för det, at samma påfund behöfwer min intygan om trovärdighet och witsord; utan för then skul, at jag måtte någorledes förete min wederkänsla emot den hug och åstundan, som Herr Commercie Rådet hyser för det gemena bästa framjande: och at med mina fåra landsmän wara delafrig uti sågnad öfwer det gagn, som denna digra mannens witterlek och af den höga åldren ännu ominskade skillegästwor, i hwarjehanda mätto åstadkommit, och än ytterligare lära lägga å daga, om den Allrådande Gudens tackes med önskelig trefnad förlånga lifstiden, och om wi med idfeligit tillitande wilja bota wår forna ofed och försummelse.

Mag. NIC. BRELINS PÅFUND, som intygar huru sprickor på bygningstimmer kunna förekommas.

Så länge et trä står i sin wårt, hyser det uti sina rör och lönhål en myckenhet saft och wåttska. Men när trädet hugges af och lämmas uti luftens fria wårkan, så minskas wåttskan, med en hastighet, som swarar emot luftens större eller mindre wärma.

De delar af trädet som närmast nåkas lusten, begynna först at sakna sin wåttska, men kärnan och inbandomet behåller henne långre qwar än utan.

M

Genom

